

Kontakt

Kontakta oss så försöker vi tillsammans kvalitetsutveckla verksamheten.

Huvudkontor:

Larsviksvägen 2 F
Fi – 02320 Esbo
Tel: +358 (0)44 - 201 90 50

E-post: institutet@fritidsvetarna.com.

2013-09-09

Läs också:

Stockholmskontor:

Karlbergsvägen 86 B
S - 113 35 Stockholm
Tel: +46 (0)70 – 728 75 65.

Fri tid eller fritid? Fritidens idéhistoria ur ett framtidsperspektiv. Hans-Erik Olson. Fritidspolitiska studier nr 5. Femte omarbetade upplagan 2010. 48 sid.

110:- inkl moms och porto. Vid köp av 10 ex eller fler: 75:-.

Boken är en introduktion till fritidsbegreppet, fritidens och fritidspolitikens utveckling under 1900-talet samt dess framtida formulering. Författaren tar avstamp i Aristoteles tankar om det goda livet där konst, idrott och politik knyts samman i begreppet schole - fritid. Dessa tankar ligger också till grund för den moderna fritidsvetenskapen (Leisure Sciences).

Skriften har ett *tydligt framtidsperspektiv* och ställer ett antal frågor om hur fritidspolitikerna borde formuleras i framtiden!

Studien är en introduktion till ämnesområdet och är lämplig som utbildningsmaterial för förtroendevalda i kultur/fritidsnämnder och föreningslivet. Den kan också användas vid gymnasiet Barn och fritidsprogram, fritidsledarutbildningar, grundläggande högskoleutbildning samt i utbildning av nyanställda inom kultur och fritid eller föreningslivet.

Innehåll: Fritidens och fritidspolitikens utveckling/Vad är fritid – det gamla synsättet?/Vad är fritid – det nya synsättet?/Kampen om fritidens innehåll. Kontroll eller autonomi?/Den fria tiden skapar nya gränser mellan människor/Efterkrigstidens sekulariserade fritidskultur/ Fritiden i ett framtidsperspektiv/Fritidspolitiska utmaningar i framtiden.

Kurser och utbildningar

- livskvalitet,
- välbefinnande,
- social hållbarhet

Inspiration till nytänkande för verksamma inom
civilsamhälle, fritid, kultur och företag.

www.fritidsvetarna.com

www.fritidsvetarna.com

Den moderna fritiden

Förr i tiden hade man fritid när man var "fri från sjukdom i synnerhet frossa".

Utställningen *Fritiden* i Ystad 1936 pekade på att fritidens betydelse för att "skapa goda, sunda och harmoniska människor".

På 1970-talet uppfann våra kommunalpolitiker "kultur och fritid". Kultur blev en sak och fritid något annat. I många kommuner står man ännu fast i detta 1900-tal tänkande.

Men världen förändras. Forskning och utvecklingsarbete har förfinat vår syn på fritiden.

"Den ger glädje åt miljoner, utvecklar, informerar och breddar horisonterna, frigör impulser (kreativa, fysiska och bildande) vilket skapar förutsättningar för människor att förverkliga sina inre möjligheter. Men viktigast av allt skapar fritiden livskvalitet för alla.

Fritidssektorn ger ett viktigt bidrag till de allmänna målen för stat och kommuner, som kan hjälpa oss när vi vill minska den sociala segregationen, främja hälsosamma livsstilar eller skapa förutsättningar för frivilliga och allmännyttiga aktiviteter. Den kan också tjäna som en tändande gnista för utveckling av både städer och landsbygd. Den kan stimulera till ett livslångt lärande samtidigt som den berikar människors liv."

(Chris Smith, brittisk minister för kultur, media och sport 2000).

Fritid har ett stort värde för både individer och samhället.

Vår roll

Institutet för Fritidsvetenskapliga Studier/Fritidsvetarna är ett privat kunskapsföretag baserat i Stockholm och Esbo. Vi fungerar dels som konsulter åt våra kunder, dels som en tankesmedja kring frågor som rör det goda livet och socialt hållbara samhällen.

Vi utgår från det vetenskapliga begreppet *fritid* (leisure), där fritiden i första hand ses som en **kvalitet**. Fritid har vi, när vi höjer vår livskvalitet och vårt välbefinnande. Fritid står för en helhetssyn där fysiska, kreativa, politiska och sociala aktiviteter blir lika viktiga. Den aktiva medborgaren ställs i fokus för intresset. Med denna syn kan vi dessutom ha fritid också under lönearbetstiden. Även under det goda arbetet växer vi som människor.

I denna katalog presenterar vi några av våra föreläsningsteman som vi hoppas kan fungera som inspiration till både nytänkande och utvecklingsarbete.

Katalogens målgrupp

Våra föreläsningar och utbildningar vänder sig i första hand till politiker/förtroendevalda och arbetsledande tjänstemän i kommunala nämnder/förvaltningar eller i föreningar och företag. De kan även riktas mot en intresserad allmänhet.

Här anger vi bara exempel. Vi diskuterar uppläggning m.m. direkt med våra kunder. Mer information finns på <http://www.fritidsvetarna.com/fortbildning/fortbildning.html>.

Läs mer

På www.fritidsvetarna.com kan du läsa mer om:

Utvecklingsområde 1 – Fritid och kultur
Vad är fritid och vad är kultur?
Fritidspolitisk arena
Fritidspolitisk strategi

Utvecklingsområde 2 – Social hållbarhet och demokratiutveckling
Social hållbarhet
Sociala och kulturella centra
Animationspedagogik
Projekt social hållbarhet

Utvecklingsområde 3 – Hälsa och välbefinnande

Utvecklingsområde 4 – Civilsamhälle, folkbildning och föreningsliv

Utvecklingsområde 5 – Pigga pensionärer och det goda åldrandet

Utvecklingsområde 6 – Ungdomsarbete

Utvecklingsområde 7 – Idrott och fysisk aktivitet
Idrottsrörelsens två utmaningar
Sport management

Utvecklingsområde 8 – Turism och friluftsliv

Utvecklingsområde 9 – Fritid och kreativitet på jobbet.
Pressdebatten om boken *Den lekande arbetaren*.

I **Fritidsvetenskaplig bokhandel** hittar du svenska och utländska böcker om:

* Barn	* Management, organisatoriskt ledarskap och ekonomi
* Feminism och gender	* Pedagogik, psykologi och utbildning
* Friluftsliv och natur	* Politik, demokrati och civilt samhälle
* Hälsa, fysiologi och kropp	* Särskilda grupper
* Idrott	* Teorier om tid, fritid och värderingar
* Kommunal fritid	* Turism
* Kultur, historia och vardagsliv	* Ungdom
* Lek och lek teorier	* Övrigt.

På webbsidan finns också länkar till urval av svenska myndigheter, kommuner, organisationer och forskningsorgan, samt till betydelsefulla internationella organisationer inom fritidssektorn.

Där finns också en förteckning över våra publikationer samt en presentation av fritidspolitik i Finland. Av språkskäl är det inte många i övriga Norden som känner till vad som händer i landet.

På webbsidan finns även en kort presentation av Fritidsvetarna samt en introduktion på engelska.

Om pigga och aktiva pensionärer

Pigga pensionärer eller tunga vårdfall?

Fritidsperspektiv på äldrepolitiken

Äldrepolitiken har hittills mest handlat om två frågor: "vård och omsorg" samt storleken på pensionerna. Nu står vi inför en åldringsvåg. Hur skall vi klara den, när äldrevården redan idag har så stora problem?

Lyckas vi minska behovet av vård och omsorg för äldre när vi två saker:

- landets kommuner sparar miljoner varje dag,
- våra äldre får ett rikare liv med högre livskvalitet.

För att nå dit behöver vi lägga ett fritidspolitiskt perspektiv på äldrepolitiken. Ett sådant lägger fokus på "stimulans och aktivering", både vad gäller fysiska, kreativa och sociala aktiviteter.

Om ungdomsarbete

Fritidsledare eller ungdomsarbetare

- är det någon skillnad?

Det var barnvårdsnämnderna som tog initiativet när de kommunala ungdomsgårdarna öppnades på 1930-talet. Gårdarna vände sig till "föreningslös ungdom" och skulle användas i "direkt sanerande syfte" för att förhindra kriminalitet m.m. Gårdarna skulle **förebygga**.

På 1970-talet blev ungdomsgårdarna fritidsgårdar och ungdomsledarna fritidsledare. Uppdraget breddades. Gårdarna skulle **främja**.

Numer vill många att gårdarna skall både **förebygga och främja**. Är det möjligt? Hur skapar vi en effektiv ungdomspolitik som dels hjälper "problemungdomar/ungdomar i riskzonen" att komma tillrätta med sina liv, dels stimulerar ungdomar att utveckla sina inneboende talanger?

Om "fritid" på jobbet

Utbrända eller kreativa medarbetare?

Om fritidens betydelse i och på jobbet

Förr i tiden skilde vi mellan "arbetstid" och "fritid". Det är förlegat, men inte bara för att många numer är ständigt uppkopplade. Fritidsvetenskapen – *leisure science* – har fört in en helt ny syn även på arbetstiden. Det moderna fritidsbegreppet handlar om livskvalitet och välbefinnande och det kan vi ju ha också under lönearbetstiden.

2000-talets debatt om sjukskrivningarna har nästan helt handlat om de redan sjukskrivna. Vi borde också diskutera vad vi skall göra för att människor **inte** skall bli sjukskrivna. Många tror att det räcker med att skapa "hälsosamma" och "friska" arbetsplatser, där folk undviker att bli sjuka eller skadade. Sådant tal röjer en låg ambitionsnivå.

Av **goda** arbetsplatser fordras det betydligt mer. Medarbetarna måste känna sig uppmunttrade och stimuleras till kreativitet. Det tjänar också företagen på. Dessutom är det nödvändigt om vi vill att människor skall kunna arbeta längre upp i åldrarna.

Om fritid och fritidspolitik

Från "fri från frossa" till livskvalitet

Om framväxten av det moderna fritidsbegreppet

Hur ser vi på fritiden? Är den bara en restpost i tillvaron? Eller är den meningen med livet? Och hur förhåller sig fritidsbegreppet till andra närliggande begrepp som kultur och idrott? Om de två senare har det skrivits många utredningar och avhandlingar, men inte om fritiden.

Det är illa eftersom fritiden är värd en reflektion. Det har man insett i många andra länder. En fritidsvetenskaplig teori – *leisure science* – har utvecklats, där fritid står för livskvalitet och välbefinnande. Det stämmer väl med vad vi i våra privatliv söker under vår fria tid oavsett om vi sjunger i kör, drejar i lera, joggar eller träffar vänner.

Föreläsning bringar reda bland begreppen och skisserar ett framtidsscenario. Den ansluter till boken *Fri tid eller fritid?* (se sista sidan).

Den nya fritidens politiska ekonomi

Från tärande till närande verksamhet

Det **nya** fritidsbegreppet står för livskvalitet och välbefinnande. Fritiden är en kvalitetstid som skapar "goda, sunda och harmoniska människor". Fritiden är viktig för alla människor – från vaggan till graven. Den är också viktig för att skapa det goda samhället.

Det **nya** fritidsbegreppet är egentligen inte alls nytt. Synsättet grundlades av Aristoteles 300 år f.Kr. och har under de senaste 30-40 åren utvecklats och belagts av den fritidsvetenskapliga forskningen. Synsättet introducerades i Sverige redan 1936 under utställningen *Fritiden* i Ystad, men har sedan fallit i glömska.

I denna föreläsning återintroducerar vi ett modernt och framåtsyftande synsätt på fritiden. Det får både politiska och ekonomiska konsekvenser.

Från kulturplaner till fritidspolitiska strategier

Hur skriver man en fritidspolitisk strategi?

På senare tid har begreppet kulturplan lanserats. Det är hämtat från utlandet, men har i Sverige dessvärre reducerats till att enbart handla om estetiska verksamheter.

Begreppet fritidspolitiska strategier är också hämtat från utlandet, men erbjuder en bredare syn på hur vi skapar fler aktiva medborgare. Syftet är att bredda den kreativa klassen.

En strategi är något annat än ett politiskt program. Ett program pekar på visioner om det framtida samhället. En strategi bygger på analyser av omvärlden, anger målen, skapar strukturer och visar hur målen skall uppfyllas.

Kultur- och fritidspolitiska vägval

Hur skall sektorn se ut om 10 år? Var finns visionerna?

Den kommunala fritidssektorns rötter går tillbaka till 1950-talet. Under 70-talet växte kultursektorn fram. Vi fick "kultur och fritid". Först i skilda förvaltningar och nämnder, men från 1990-talets början ofta i samma organisation.

Denna sammanläggning gick inte smärtfritt. Olika kulturer krockade. Det har också varit svårt att skapa en ny helhet eftersom en gemensam syn saknats. Där är vi idag. Hur skall framtiden se ut? Skall vi fortsätta tänka lika som för 40 år sedan? Eller tänka nytt?

Föreläsningen vill stimulera den lokala debatten om sektorns innehåll och framtida vägval.

Om aktiva medborgare och social hållbarhet

Fritid och socialt kapital

Begreppet socialt kapital har under de senaste 20 åren fått stor uppmärksamhet i den vetenskapliga debatten inom ekonomi, medicin, politik, sociologi m.fl. områden. I svensk politisk debatt har det dock ännu inte uppmärksammats efter förtjänst.

Socialt kapital handlar om människors förmåga och möjligheter att i samverkan med andra utveckla samhället och medborgarandan. Det sociala kapitalet är nödvändigt för en god medborgaranda och utvecklad medborgarkraft.

I andra länder börjar fritidssektorn intressera sig för begreppet och hur det kan hjälpa till att utveckla verksamheten. Sökarljuset riktar mot hur vi med hjälp av politiska och pedagogiska metoder kan höja medborgarnas sociala kapital och stärka samhällets sociala sammanhållning. Vilka förutsättningar fordras för att så skall ske?

Kulturhus, Fritidsgårdar eller Grannskapscentra?

Mötesplatser för segregation eller integration?

Ordet mötesplats har blivit så populärt att det har trivialiserats. Allt har blivit mötesplatser.

Förr var vägkröken och gathörnet viktiga mötesplatser för byte av information. Nu har vi fritidsgårdar, ungdomens hus, dagcentraler, föreningslokaler, kulturhus och idrottsanläggningar. Alla vänder sig dock till olika målgrupper och blir därför segregering.

En **god** mötesplats måste vara integrerande och öppen för alla, oberoende av ålder, kön, etnicitet och politiskt tillhörighet. Där skall kunna uppstå *bildande, kreativa, politiska och sociala processer*. Då kan medborgarkraften frigöras och det sociala kapitalet öka, båda viktiga förutsättningar för en fördjupad demokrati och ett socialt hållbart samhälle.

I glesbygden finns det gott om sådana mötesplatser, men i urbana miljöer är de betydligt färre. Hur bryter vi detta? Hur skapar vi goda och kreativa miljöer även i dessa?

Social hållbarhet

- räcker det inte med sopsortering?

Begreppet **hållbart samhälle** går tillbaka till Brundtlandkommissionens rapport *Vår gemensamma framtid* 1987 och består av tre delar – den *ekologiska*, den *ekonomiska* och den *sociala*. I ett hållbart samhälle måste alla tre delarna vara väl utvecklade.

I Sverige har vi under de senaste 20 åren lagt ner stor energi på de ekologiska och ekonomiska dimensionerna. Den sociala har däremot åsidosatts i både forskning och praktiskt arbete. Vi bygger ett tvåbent samhälle i stället för ett trebent. Det blir inte hållbart.

Även om det i Sverige råder rätt stor förvirring om vad begreppet innehåller kan vi i den utländska forskningslitteraturen finna rätt tydliga kriterier. Kriterier som dessutom är möjliga att omsätta i praktisk politisk handling. Här finns goda möjligheter till nytänkande.

"Sovstäder" - eller levande stadsdelar?

Politik och samhällsplanering har skapat "sovstäder" och "problemområden". Politiken kan därför också omskapa dessa till attraktiva grannskap, där man inte bara bor utan också lever.

Lösningen ligger i själva områdena. Genom att höja innevånarnas sociala kapital och livsmakt skapas förutsättningar för hållbara stadsdelar. För att nå dit måste debattens fokus flyttas från tekniska och estetiska till *socio-kulturella* frågor.

Det är invånarna som är grannskapets viktigaste resurs.

Om hälsa och välbefinnande

Förebygga ohälsa eller främja välbefinnande?

Fritidsperspektiv på folkhälsoarbetet

"Att ha roligt är en grundläggande förutsättning för hälsan" skrev Folkhälsoenheten vid City of Toronto i en officiell rapport 1991.

Att stimulera människor till att ha roligt är en dimension av folkhälsoarbetet som inte uppmärksammats tillräckligt. Att bekämpa kända riskfaktorer har prioriterats.

Modern fritidsvetenskaplig forskning (leisure science) har visat att en aktiv fritid skapar både bättre hälsa och välbefinnande. Den utgör en verksam buffert mot stress och utbränning. En aktiv fritid är lika viktig för vårt socio-kulturella immunförsvar som de vita blodkropparna är för vårt biologiska.

I ett samhälle där hälsa och välbefinnande är viktigt kan vi inte bara lägga ett medicinskt utan även ett fritidsperspektiv på folkhälsoarbetet.

Om folkbildning och föreningsliv

Bildning eller folkbildning?

Strategier för framtiden

Behovet av bildade medborgare kommer att vara stort under 2000-talet. Framtidsstudier visar en stark önskan hos breda medborgargrupper att vilja förverkliga också sina icke-materiella livsvisioner. Denna önskan ligger helt i linje med behovet av att bygga ett socialt hållbart samhälle.

Kommunytan med den hittillsvarande folkbildningsverksamheten är inte uppenbar för alla. Olika slags organisatoriska lösningar på att tillfredsställa människors – och för all del även samhällets – bildningsbehov kan också tänkas. Här kan erfarenheter från andra länder komma till nytta.

"Folkrörelse-Sverige" eller civilsamhälle?

Från föreningsmänniskor till föreningslösa.

1900-talets föreningsliv är en produkt av industrisamhället. Nu går vi in i 2000-talets post-industriella K-samhälle (kunskap, kreativitet, kommunikation). Resultatet har vi sett i ett dalande intresse för det traditionella föreningslivet. Hälften av alla vuxna utför aldrig något ideellt arbete utanför den närmaste kretsen.

I denna grupp är sannolikt andelen homofober, islamofober, näthatare, rasister m.fl. betydligt större än bland föreningsfolket. Vad händer med ett samhälle när stora medborgargrupper befinner sig i ett socialt, kulturellt och politiskt utanförskap? Var finns "skolan i demokrati", när föreningslivet inte når dessa grupper?

Civilsamhället är ett begrepp som inte bara omfattar de föreningsaktiva utan också de "föreningslösa". Ungdomsgårdar var ett politiskt medel att nå "föreningslös ungdom". Borde vi nu finna politiska medel att nå "föreningslösa vuxna"?

Vi är i Sverige inte ensamma om dessa problem och det finns lösningar i andra länder som vi kan använda också här.